

ВІРА ТИМОФІЇВНА.

НЕРОЗГАДАНИЙ ПРОРОК.

(РЕФЕРАТ ЧИТАНИЙ НА ШЕВЧЕНКІВСЬКІЙ
АКАДЕМІЇ в КРЕМЯНЦІ 9. III. 1932. РОКУ).

**НАКЛАДОМ АВТОРА.
ПЕРЕМИШЛЬ, 1932.**

ВІРА ТИМОФІЇВНА.

НЕРОЗГАДАНИЙ ПРОРОК.

(РЕФЕРАТ ЧИТАНИЙ НА ШІВЧЕНКОВСЬКІЙ
АКАДЕМІЇ в КРЕМЯНЦІ 9. III. 1932. РОКУ).

НАКЛАДОМ АВТОРА.
ПЕРЕМИШЛЬ, 1932.

ПЕРЕДМОВА.

Опубліковую свого реферата в тому самому вигляді, в якому я його читала на урочистому святкованні Шевченкових Роковин дня 9/III. 1932. року в Кремянці. Я свідома того, що сей реферат не є якимсь цілком „новим словом“ про нашого Генія, навпаки, я дуже широко користала з цінних і глибоких статей Дра Донцова, а також Маланюка й проф. Смаль-Стоцького. Цілком свідомо не доповняла і не виправляла його перед друком, бо друкую його в першу чергу для того, щоби широкі кола суспільства могли самі побачити й зрозуміти небезпеку для нації від тієї гангрени, що розідає наше громадське життя й нищить та деморалізує все здорове.

Сей мій реферат, як побачить думаючий читач, і не „бретичний“ і не „страшний“ — він лише порушував і без того захитаний „стан посідання“ декого, (певної ріжнопартійної кліки неробів) і вносив поклик до боротьби й шукання в стояче провінціональне болото утворене „патентованими“. Тому і лише тому (хоча декому може ображав москвофільські і їм подібні почування) викликав проти себе наступ єдиним фронтом од „пожондних“ почавши й на радикалах та бувш. радикалах кінчаючи! Учням української гімназії заборонено бути на святі і за порушення цеї заборони иетверо учнів із тих, що чули „страшний“ реферат, звільнено на місяць з гімназії. Ріжні „бувші“ діячі, „члени центральн. комітет. Партиї“ москвофіли всіх відтинків агітували, щоби громадянство збойкотувало цю Академію, а коли Академія таки відбулася при численній участі селянства й міщенства, то преса, яка обороняє у нас не правду, а своїх однопартійців, вмістила такі „рецензії“ на сей реферат:

„Свобода“ ч. 12. з 27/III.:

„панна Тимофіївна намагалася розгадати Шевченка в рефераті „Нерозгаданий пророк“... Шевченка представлено вузьким егоїстом, котрому були не зрозумілі демократичні засади й котрий з привирством ставився до народу, висловлюючи погляд, що громада то капустяна голова. Далі говорилося, що Шевченко був предтечою ідеольгії Донцова, а серед ріжніх кпнін і непристойних слів на адресу професора Драгоманова й академіка Єфремова можна було зrozуміти, що вони не додогили п. п. Тимофієвим лише тому, що інакше дивляться на Шевченка. Оба реферати профакнували память Шевченка“.

„Діло“ ч. 68. з 29/III. „У тих рефератах говорилося про те, що Шевченко був крайнім індивідуалістом, що

йому чужі й неарозумілі були демократичні засади, що він з призирством ставився до мас, до народу, говорячи, що громада — то капустяна голова (добре освітлює Шевченка народня громадська організація). Чимало було у тих рефератах недокладних виїмоків з ріжких галузей людського знання: антропогеографії, метафізики, публіцистами та інш., — словом горох з капустою”.

„Громадський Голос”, ч. 14. з 10/IV: „мусіли обурюватись на удаваних панів „націоналістів”, бо замісць реферату... почули з уст Головка попівську проповідь, який доказував, що Шевченко був чуті не клерикалом. А в політиці, мовляв, був навіть проти республіки. В другому рефераті В. Тимофієвої було те саме. Шевченко, казала вона, був проти московського народу (про поляків не говорилось нічого) і був проти соціалізму, був навіть проти демократизму, а в національних справах мав погляди, як тепер Донцов чи Маланюк (а може як Славек, Радзівіл чи Мусоліні?). Чи ж не образа Шевченка? Геній, який болів душою, що на Україні „латану свитину з каліки знимають, з шкурою знимають, бо нічим обуть панят недорослих”, кричав „по якому... закону землею всім даною... торгуєте”, мав би проповідувати по думці пп. Головка й Тимофієвої покору перед церквою і перед рідним ярмом і нагайкою”.

Звичайно, що жадна з тих Редакцій добровільно не вмістила посланих спростовань, а матеріяли послані про се святковання до „Укр. Голосу” були витягнені і опинилися в руках відомого на Кремянеччині радикального прихильника, який з одного боку вдає в себе „націоналіста”, а з другого заоочував місцевих радикалів до нападів на „націоналістів” запевняючи їх, що від тепер жадні матеріяли, висвітлюючі „роботу” радикалів на Кремянеччині не побачать світа. Сим пояснюється, що в „Гром. Голосі” так підіявишися допис.

Думаю, що неупереджені читачі побачать з того реферату, які думки я поширювала, побачать вартість „муринської етики” політиканів, які роблять Каїнову роботу, і відінять Юдину ролю тих, що намагалися замкнути мені уста.

Віра Тимофіївна.

Дня 21/IV. 1932 р.

Шановні Громадяни!

Сьогодня святкуємо з вами чергові роковини Великого Пророка України — Тараса Шевченка, вже 71. роковини, отже здавалосяб, що за сей час ми всі могли його так пізнати, як лише можна пізнати найбільшого своєго генія, наймогутнішого Пророка відродження України! Але, на жаль, так здається лише на перший погляд! Запитайте присутніх: хто був властиво Тарас Шевчечко і ви почуете майже стількиж відповідей, скільки присутніх. Перегляньте пресу, перегляньте критичні твори — знову та сама повінь ріжних думок... В чому ж секрет такої розбіжності? Які причини такої ріжноманітності оцінок? Постараюся дати на се коротку відповідь. Таких причин є дві: перша з них т.зв. автоморфізм, а друга — на жаль, свідоме нечесне використовування великого імені нашого Пoета для надання в очах ма: більшого авторитету *своїм партійним програмам.*

Що таке автоморфізм, так пояснює великий фільософ Спенсер: „в зносинах з людьми ми уявляємо собі їх думки й почування в формі власних думок і почувань. Але уявляючи їх таким чином, ми складаємо собі уявлення про чужі думки й почування або *напів справедливе*, або *зовсім несправедливе*. Уявлення, яке утворює собі один про другого *неминучо відповідає* характерові його власного інтелекту, його власної вдачі, воно буває *автоморфічне*.

Автоморфічне уявлення тим далі стоїть від дійності, чим більше відріжніється інтелект особи, яка складає осуд, від інтелекту особи, про яку складають осуд“.

Отже, як бачимо з наведеного пояснення, згідно з законом автоморфізму відчувань, в 80% за те, що звичайні пересічні люди уявлятимуть генія не

таким, яким він є. Сим власне пояснюється те, що рідко коли сучасники відразу оцінюють геніїв, — їх починають розуміти тільки нащадки, які стоять вище від сучасників генія.

Коли до сеї причини додати ще, як ми вже згадували, злий намір, то буде зрозуміло, чому ми маємо не одного відомого нам всім Поета, а начебто ріжних, бо по ріжному розуміємо й пояснюємо його думки.

Російські монархісти — україножери, як напр., Демченко в книжечці „Аклевстанів Шевченка некаторим патріотам“ захоплювалися тільки виразами „про жидову“ й казали, що як і мав Шевченко жаль до Росії, то за те, що вона „запродала“ жидам степи України, а зрештою був він „руссій члавек“. Сучасні монархісти — гетьманці, вихопивши слова: „оживуть гетьмані в золотім жупані“, роблять із нього гетьманця — монархіста, забуваючи, що Шевченко деяких гетьманів, як напр. Хмельницького за його помилку — спілку з Москвою, „купдав у калюжі“, а свідомих зрадників України (Самойловича, Скоропадського й інш.) зве дурними і т. п.

Демократи роблять із Шевченка запеклого ідеалізатора демократії, який *перше за все* щанує думку громади, але сі демократи не звертають належної уваги на вірш Поета: „Хіба самому написать“. В ньому звертається Шевченко з докором до громади за те, що вона не зрозуміла його „Кобзаря“, вчинками не відгукнулася на його палкі слова, не знайшла слова поради:

„уже десяте літо,
Як людям дав я „Кобзаря“,
А їм неначе рот зашито:
Ніхто не гавкне, не лайнє,
Неначе й не було мене!
Не похвали собі, громадо, —
Без неї може обійдусь, —
А ради жду собі, поради;
Та, мабуть, в' яму перейду
Із москалів, а не діждусь...“

Поетові колись так хотілося почути від кого-небудь „слово мудре“, щоб він знов, що його праця і страждання не загинули марно, але... він нічого не почув від громади, вона не доросла, щоби зрозуміти Поета, і він звертається сам до себе:

Нічого, друже! Не журися!
В дуlevину себе закуй,
Гарненько Богу помолися,
А на громаду хоч наплюй —
Вона капуста головата!

Шевченко яскравий поет — індивідуаліст. Громада не може й не хоче його зрозуміти по — справжньому, а розумів його по своєму і Шевченко не зважав на загал. Подібно до Байрона, з творами якого Шевченко був знайомий, думає наш Великий Поет, що „один він між людьми, як сонце високе“. Думка його „орлом сивокрилим“ літає до неба, бо на землі широкій куточка нема

„тому, хто все знов, тому, хто все чуб,
його на сім світі *ніхто не прийма.*“

Шевченка не розуміють, як кожного генія, і він самотний, бо як сказав Заєр: „*високість рівнається самоті.*“

Старе українське громадянство дивилося на Шевченка очима Єфремова, який у своїй історії літератури доводить, що Шевченко боровся головно проти режиму: царату в ім'я знесення кріпацтва, хоча твори Шевченка стверджують, що він був поетом не одної класи, а *пророком цілої нації*, який вказував своїй ӯлюбленій поневоленій Україні шлях у майбутнє.

Але старе українство уявляло собі Шевченка таким, яким його хотіло бачити, яким було само: лагідним, всепрощаючим, без ненависті до ворожої нації, а тільки до її уряду.

„Про Шевченкову ненависть до режиму, пише Єфремов, свідчить його славянофільство“.

Треба вазначити, що час вахоплення словянофільськими ідеями у Шевченка був дуже короткий (від 1841. до 1845. р.), про належність його до Ки-

рило — Методіївського Брацтва доказів нема і після короткого захоплення словянофільськими ідеями Поет до них не повертається, а до того словянофільство Шевченка мало було подібне до словянофільства його сучасників або навіть і наших сучасників. Воно йому не перешкоджало ставитись вороже напр. до Москалів як нації. Лише після цілковитого оновлення наших сусідів можна було говорити про якесь співжиття, але щодо такого „оновлення“, то Шевченко має великі сумніви.

В „Гайдамаках“ він каже, що треба було „жити та брататись“, але люди розvedналися і хочуть „крови брата“ і Шевченко свідомий, що так було і так буде:

„Так було і в Трої,
Так і буде“.

Шевченкове словянофільство — се не заклик до прохання до сусідів, щоб жити в згоді, а бажання змусити їх до того, а коли він бачить, що ніщо не змусить ворогів жити в згоді з Українцями, він закликає свій народ до помсти, до знищення ворогів:

„І вражою злою кровю
Волю окропіте!“

Закликає до створення своєї держави і якраз тільки мав Шевченко на увазі в „Заповіті“, а не всесвітню федерацію (як запевняв Єфремов), коли каже:

„І мене в семі великій,
В семі вольній новій
Не забудьте спомянуть
Не злим, тихим словом“.

Слідуюче, що накидав Єфремов, а ним і інші Шевченкові — се ідея всепрощення: „Не грізною карателькою з мечем в правда у Шевченка, а з гілкою всепрощення“.

Якраз навпаки! Про прощення особистим ворогам говорити не будемо, але навіть і особистим ворогам Шевченкові герої прощають лише тоді, коли вони вже покарані, чи власним сумлінням, чи долею, коли вони лежать розчавлені й можуть викликати лише огиду. Але кривди своєї нації Шев-

ченко не простить ніколи; доки вона не відомщена він не „знає Бога“, не знає спокою й далекі від нього думки про „всепрощення“.

Подібного спростачення Великого Поета допускаються і всі інші групи. Соціалісти роблять із Шевченка соціаліста, не зважаючи на його „власницькі“ ідеали й мрію про хатину з садочком та на святість в його очах родини.

Так, напр., Коберський у своїй книжці „Українське народництво по обох боках Збруча“ на ст. 14 подав такі чотирі рядки вірша Шевченкового:

„Чи є що краще, лучше в світі,
Як укупі жити,
З братом добрим, добро певне
Пожить не ділити.“

І виходить на думку Коберського, ніби Шевченко був прихильником соціалізму, скасовання власності і спільногомуністичного господарювання і т. д. Але вся річ в тому, що ці рядки взяті з наслідування 133. Давидового псальма, а коли ми зазирнемо до Біблії, то побачимо, що там той псалом починається, так: „Глянь, як добре і як любо, коли брати живуть укупі“ (ст. 564 Брит. видання); отже Шевченко переказав без змін думку царя Давида, хіба додавши до неї слово „добрий“, себто не з усяким братом, а лише з добрим. Таким чином, послуговуючися способом п. Коберського можна було і царя Давида зробити прихильником соціалізму.

Але що робити з віршами, які доводять, що Шевченко був прихильником самотного хуторянського життя? Варто пригадати для цього, напр., вірш „Хатина“ (ст. 340), де поет каже про себе:

„я так мало, небагато
Благав у Бога, тільки хату,
Одну хатиночку в гаю,
та дві тополі коло неї!“

або вірш присвячений Ликері, в якому мріє Поет теж про власну веселу хатинку.

Ми далекі від того, щоб з тих віршів робити висновки про обовязкові дрібно-буржуазні симпатії Поета, бо се нагадувало поступовання п. Коберського, ми лише уважаємо сі вірші, як і інші, висловом поетового настрою і вважаємо неможливим підкреслювати якийсь вираз і надавати йому свій зміст і особливе значіння — коли того виразу не підкреслив сам Поет або не дав у багатьох своїх творах цілком певного заслання того вислову.

Колись, кілька десятків літ тому назад Драгоманов хотів просто розправитися з Шевченком і відкинути його. На думку Драгоманова Шевченків „Кобзарь“ — „багато в дечому в зерно, яке перележало в коморі й не послужило, як слід, і в свій час, коли було свіже, а тепер дуже мало навіщо й годиться.“

Але пройшо з того часу багато років, а Шевченкові слова живуть надалі й горять навіть у несвідомих українських душах. І тому мусіли соціялістичні провідники сфальшувати Шевченка.

„Шевченко, пише Коберський (Укр. нар. по обох боках Збруча, ст. 14), бунтував проти царів, які поневолили Україну, і проти панів. Шевченко, один із перших українців *голосив*, що земля дана всім людям, Шевченко домагався *соціальної рівності*.“

Що до першого, то вже ми згадували, що Шевченко ставився ворожо й ненавидів нації, а не уряди, а соціальне лихо (панщину і т. п.), він уважав наслідком національного поневолення. Щож до устрою, якого Шевченко бажав для України, то це не був соціалістичний. Шевченко чекав й вірить в появу українського національного героя й задоволяється ладом встановленим для Америки:

.. „Коли
Ми діждемося Вашингтона
З новим і праведним законом?
А діждемось таки колись!“

Ще навіть далі у сфальшованню Шевченка йдуть комуністи. Поет Сосюра пише:

„Колиб Шевченко жив тепер, —
Він бувби членом Ве-Ка-Пе“
(всерос. комун. партія).

Комуністичний критик Річицький так розпра-
вляється з Великим Поетом: „не диво, що Шевчен-
ко почав розвінчувати ясновельможних панів —
гетьманів, починаючи з Хмельницького, коли при-
гадаємо, що й народня свідомість завжди його кля-
ла за віддання „черні“, за зраду революції“, а в другому місці пише:

„Шевченко відбивав не абстрактного мужика-
кріпака, а мужика з певним і конкретним соціаль-
ним ухиленням у бік наймитської голоти і навіть
натякає на якусь спільність майна.“

Особи, котрі перебувають під впливом кому-
ністів, звичайно не добачають, чи не хочуть доба-
чати, що Шевченко „розвінчував“ Хмельницького,
вважаючи його винним саме у вчинкові подібному
до вчинків ріжких Річицьких, Коряків, Сосюра і т. п.
зрадників.

Про інших славних гетьманів — Мазепу й До-
рошенка Шевченко згадує лише з любовю й приз-
нанням, тай Хмельницького Поет уважав преславним,
хоч і „купав у калюжі“ за Переяслав.

Ві інші твердження Річицького, звичайно,
також безпідставні. „Наймичка“ Шевченкова „була“
багата як сама каже, й не економічні причини зму-
сили її піти в нэйми; а натяки на спільну власність
очевидячки можна знайти лише в розпеченні уяві
п. Річицького та інших фальшивників „Кобзаря“.

Якби Шевченко, цей високоосвічений Поет
з палкою душою та горячим серцем жив у наші
страшні і сумні часи, він відтворивби ще страшні-
щі, ще кріавіці сторінки поневолення й нищення
України: процеси, присуди, Соловки, тисячні розстрі-
ли і так без кінця.. без краю..

Може тоді вже напевно здрігнулася б душа
кожного Українця і запала лаб огненною любовю
і ще палкіщою ненавистю ..

А тимчасом ... крім згаданих фальшивих обра-
зів Шевченка величезна пересічна маса створила
ще один. Вона знає Шевченка лише, як автора
„Наймички“, як поета, який оспівує покриток і ріж-
них „бідних“, що вимагають співчуття, як поета,

який захоплюється „червоним жупаном“, як нарешті поета „вишневого садочку коло хати“. Згідно з цим розумінням Великого Поета створено трафаретний портрет Шевченка „в кожусі і шапці“.

Ось так як каже Хвильовий, створили ми „іконописного батька Тараса“, якого всупереч Його „Заповітові“ залишив Кониський „спати тихо, доки Бог розвбудить і про якого думала Л. Волошка, що він „співав пісню смутну, пісню любу“.

Сей фальшивий образ тримається уперто завдяки інертності нашої думки. Той фальшивий „батько Тарас“ заступає нам справжнього, заступає величчя нашої і всесвітньої літератури, заступає постать того, хто ще й тепер перевищує багатьох нових поетів!

Я хочу сьогодня разом з вами попробувати віднайти ті стежки, які ведуть до скарбів Шевченкової творчості, а для того мусимо трохи спинитися над питанням, як утворився світогляд Шевченка?

Іполит Тен усталив відому формулу: „письменник в випливом раси. середовища й епохи“.

Твердження Тена не можна цілком прикладти до Шевченка, але разбіраючи й аналізуючи світогляд Шевченка мусимо ввесь час його памятати. Чому ж не можна застосувати до Шевченка формули Тена? А тому, що Шевченко був не лише дитиною своєї нації, якої вдачу і прикмети одержав у спадщину, не лише переймався поглядами й думками запозиченими зі свого оточення, не лише жив ідеями своєї епохи, але й мав щось такого, що виходить поза межі тих даних — мав геніальність.

Він мав геніальну українську душу, яка часто всупереч даним середовища, раси й епохи інтуїцією вгадувала правдиву лінію!

Фальшивий образ одягнутого в кожух і шапку „батька Тараса“ утворений його сучасниками й нащадками тому, що їм були приступні саме ті думки, які були продуктом не геніальності Великого Поета, а впливів тогочасної літератури та оточення на Поета. Нам же залежить на тому, щоб зrozуміти те геніальне, особисте неповторне, чим горів Великий Пророк України.

Справжній, дійсний, вічний і нерозгаданий Шевченко кликав безнастанно йти з таємницею вірою вперед, здійснювати в боротьбі щось таке, чого сам сей „одержимий духом“ може не уявляв собі виразно! Бож смішно вимагати від Поета обовязково виразної політичної програми та ще й конче подібної на котрусь із сучасних.

Геніяльністю можна пояснити, чому молодий козачок з кріпаків, який був закоханий в Польку й виховувався під впливами польських революціонерів, пішов *своїм* національним шляхом.

Наші ріжні соціял.-революціонери і соціял-демократи тай „праві“ діячі мало не до останнього року перед національною революцією перебували в лавах московських партій, а той-же Шевченко, не зважаючи на надзвичайну пошану до декабристів, про яких нераз згадув з півтетом у своїх творах, *не прийняв* їхньої ідеольгії за свою, не був членом „Петрашевців“ чи якоєсь іншої московської революційної групи.

Що інше крім геніяльної інтуїції автора „Кобзаря“ могло спричинитись до безумовно прихильності оцінки таких гетьманів, як Мазепа та Доротенко, а негативної таких, як Хмельницький?

Адже ж коли мати на увазі впливи „середовища“, то повинно було бути як раз навпаки. Приятель Шевченка й одинокий тодішній поважний історик — Костомаров якраз захоплювався Хмельницьким і негативно ставився до Мазепи.

В щоденнику Шевченка читаємо, що він читав ще в 1857. р. монографію Костомарова про „геніяльного бунтівника — Хмельницького“, а однак два роки пізніше, він-же про нього пише:

„Амінь тобі, великий муже —
Великий, славний та не дуже!
Якби ти на світ не родивсь...
...То не купавби я в калюжі
Тебе преславного! Амінь“

Отже, коли бунт навіть геніяльний кінчується Переяславом, він вартий осуду.

Пошану й любов до Мазепи у Шевченка ще можна пробувати пояснити впливами Рильєва, але пошана до Дорошенка?

Про нього пише Поет:

*„Мов орел той приборканий,
Без крил та без волі,
Знеміг славний Дорошенко,
Сидячи в неволі.
Та й умер з нудьги. Остило
Волочить кайдани!
І забули в Україні
Славного гетьмана“.*

Оттаке-то відношення Шевченка до тих гетьмачів, що все офірували для своєї нації, значить „оточення“ дуже слабо впливало на Поета, бо в народніх піснях, напр., маси, які все розглядають з погляду інтересів „сьогоднішнього дня“, лають усіх трьох вище-згаданих гетьманів.

Оточенння й епоха намагались зробити з нашого Кобзаря словянофіла, але національний гений переміг і тим хто тепер своє московофільство, або яке інше „фільство“ й федералістичні теорії намагаються прикрити великим ім'ям, доводиться просто забувати про цілий довгий ряд думок Шевченкових, які цілком не вяжуться зі словянофільською ідеольгією.

Ось наведу дословно хоча деякі, що стосуються Москвинів:

- 1) „А Москалі і світ Божий
В путо закували“,
- 2) „Москалики, що зазріли
То все очухрали“,
- 3) Поборовсяб з Москялями
- 4) Якби малось сили“,
і т. п.

Отже, як бачимо, Шевченко, пишучи „Великий льох“ і інші твори, мав на думці не царську Москву, якби того хотілося ріжній „клясово“ настроєній публіці, а взагалі Москву, московський народ!

Цілком недотепно виглядав спроба пояснити слово „Москалі“ словом солдати, бо не тільки з „Кобзаря“, але і з щоденника Шевченкового довідуємося“, що не солдатів мав на увазі Поет, а московський народ, московську націю. В його щоденнику м. і. читавмо дослівно таке: „Москалі багато дечого по-зичили в Європейців, між іншим і слово „клуб“. Але се слово зовсім не личить Москалеві. Ім би коще було позичити у Китайців або в Японців, коли покинули своє рідне слово „посіделкі“. В Європейців клуб мав важне політичне значіння, а у Москалив се просто вечерниці. Вони збираються посидіти за картяними столиками, помовчати, попоїсти, випити, а то й затопити один одного по пиці“.

Коли до подібних уривків зі щоденника додати негативні Шевченкові оцінки московських письменників: Некрасова, Островського, Потехіна, а нарешті Льва Толстого, то згодиться самі, що „слов'янофільство“ Шевченка дуже нагадуватиме „слов'янофільство“... Донцова або Маланюка!

Не місце тут і не час давати докладну аналізу творчості Великого Поета, відділяючи іскри чужих огнищ від власних блискавиць українського Генія. Мені важко було лише ствердити факт, що *в інший Шевченко, не той* широко відомий „батько Тарас“. І се тим більше важно, що хоча сучасність бере від генія лише те, що *вона* здужав взяти, однаке саме те невловиме, той огонь, яким горів Нер, згаданий Шевченко і привертав до нього серця і дав йому панування над українськими душами, „доки сонце з неба сяє“. Дійсний Шевченко, освічений та інтелігентний ішов у перших рядах з мисливцями свого часу Фаврбахом і Штравсом.

Антропоцентричні і протестанські ідеї 30—40-их років XIX. ст. засвоював Шевченко не сліпо, як се було в некультурних Москалив, у котрих сі ідеї крім атеїзму, нігілізму та большевизму не дали нічого; у Шевченка перетворюються в антропоморфізм і дають таку чудову поему, як „Марія“.

„Культурний“ Пушкін залишає „Гавриліяду“, а „малокультурний“ Шевченко „Марію“, що перевищає свою красою Ренанове „Життя Ісусове“.

І ось, сей геній України, який вийшов з кріпацьких лав, лишив нам вірші повні такої вогненної любові до своєї нації яку мало хто може зрозуміти. Любов без ненависти мертвa, се холодний вогонь, яким можуть жевріти дрібні душі. Великий мистець палає справжньою любовю до Батьківщини, яка щохвилини проривається ненавистю, готовістю „проклясти самого Бога“, „душу погубити“.

Лише в світлі сеї любови зрозумілим став жаль Шевченка за тим, що тепер:

Не заріже батько сина,
Своєї дитини,
За честь, славу, за братерство,
За Волю України“.

Певно не одному гуманному соціалістові чудними видаються жалі, що хтось не заріже дитини за таку „не матеріальну“ цінність, як „честь“ і „слава“?

І ось, сей закоханий до божевілля в Україну геній, закоханий в її майбутнє, виступав на боротьбу за визволення з під усякого чужого панування і з цього випливає боротьба його за визволення з кріпацтва українського народу,

Наша „прекраснодушна“ інтелігенція любить декламувати про „любов Шевченка“ і співчуття до покривджених, „до меншого брата“, але вона забуває, що співчувати можна чомусь чужому, нижчому. Таке співчуття „раскаявшогося дворяніна“, яке хочуть бачити в Шевченка до „обездолених“, можна мати, напр., до голодного пса, до жебрака-каліки, але не до себе самого. Люди, далекі від народу, „каючися дворянє“ московської літератури, можуть його мати, але не Шевченко.

Як націоналіст не може „мати співчуття“ до своєї нації, бо він сам в її частину, так і Шевченко, що в частину українського поневоленого й тоді на $\frac{4}{5}$ закріпощеного народу, мав не співчуття до народу, а щось інше. Він любив його, як любиться себе самого й ненавидів усіх його ворогів! Жахливі картини знущань над кріпаками малює не

для того, щоб викликати співчуття у панів (як робив Москаль Тургенев), а для того, щоб викликати обурення й ненависть в першу чергу у самих кріпаків і селян до ворогів свого народу. Він горяче прагне, щоб усі слової і кров пролиті його героями — викликали бажання помсти!

Любовю і зненавистю, огнем і кровю й досі дишуть рядки Тарасових віршів і кличуть бути твердими, як їх автор, що сміявся в обличча при суду, як їх автор, якого не зломили ні заслання, ні кара й не змусили йти на жадні компроміси з одвічним ворогом України. Він все памятав, що для всіх кляс (отжє й для сільської бідноти) лише

„в своїй хаті своя правда
І сила і воля“.

Вічно живе, як у Прометея, серце Поета, у відповідь на муки „сміється знову“ і тим дає нам науку, що мріяти і про хатину в гаї можна, але найбільша краса *не в ній, а у вічному змаганні*, у вічному напруженю нервів, у запалі боротьби, в чергуванні поразок і перемог.

Ми повинні навчитися у того „Нерозгаданого Генія“, що найстрашнішою річчю є не горе, не смерть, не муки, а „гнилою колодою по світі валається“. Від такого животіння вже краще муки й тому поет каже, звертаючись до Бога з проханням про долю „коли доброї жаль, Боже, що дай злой — злої“, бо ворожий світ, який треба змінити, на думку Шевченка, такий, якого не можна любити, а тому треба „запалити“ його, щоб він оновився в огні боротьби.

„Заповіт“ Поета і безліч інших віршів намічають нам шляхи, якими маємо йти, і йдучи якими збагнемо, хто такий Великий Кобзар України.

Читаючи його вірші, не мінайте „ніже титли, ніже тії коми“ і пробуйте розгадати справжнього Шевченка, який хоча й написав „садок вишневий коло хати“, але написав це, сидячи в петербурзькій цитаделі, у вязниці!

Памятайте, що доки ми не розгадаємо справж-

нього Шевченка, доти Великий Поет, як сам писав, „не знатиме Бога“, не матиме споксю, чекаючи на виповнення „Заповіту“.

І так, як душить Великого Борця поставлений на його могилі руками московських окупантів України камінь, так хай нас давить наше сумління і змушує пізнати того справжнього Великого Пророка українського народу, якого образ досі ми часто, як казав поет, лише „багном оскверняли“.

Лише віднайдення справжнього, досі нерозгаданого Шевченка дасть нам змогу здійснити Великий Заповіт Поета.

Поет посіяв свої слова, щоб „виросли ножі обуюдні, розпанахали гниле серце, вицідили нашу гнилу кров, а наповнили його цілющою живою кровю“ і нашим обовязком є намагатися зрозуміти всі слова Великого Поета й допомогти їм зробити **свое велике діло!**

З печаті А. Блюя, в Перемишлі.